

prof. dr hab. Jolanta Kukuła - Kopczyńska
Sztuki muzyczne, dyscyplina artystyczna instrumentalistyka
Akademia Muzyczna im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi

Łódź dn. 01.02. 2018 r.

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ MGR ANNY BARAŃSKIEJ

Zleceniodawca recenzji

Akademia Muzyczna w Łodzi, Wydział Instrumentalny pismo z dnia **27 czerwca 2012** roku informujące o powołaniu mnie na recenzenta przez Radę Wydziału.

Dotyczy

Uchwały Rady Wydziału Instrumentalnego z dnia 27.06.2012 roku w sprawie:

- wszczęcia, na wniosek Pani Anny Barańskiej z dnia 11 czerwca 2012 roku,
- przewodu na stopień doktora sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej instrumentalistyka
- wyznaczenia promotora
- wyznaczenia recenzentów

Niniejszym stwierdzam, że przyjęcie tematu pracy doktorskiej, jej koncepcji oraz wszczęcie przewodu doktorskiego, wyznaczenie promotora i recenzentów nie budzi żadnych zastrzeżeń prawnych.

Podstawowe dane o kandydacie

Mgr Anna Barańska urodziła się 28 kwietnia 1986 roku w Łodzi. Edukację muzyczną rozpoczęła w Państwowej Podstawowej Szkole Muzycznej i kontynuowała w Ogólnokształcącej Szkole Muzycznej II st. im Henryka Wieniawskiego w Łodzi, w klasie altówki mgr Urszuli Wadlewskiej. W 2004 roku otrzymała stypendium Prezesa Rady Ministrów dla najlepszego ucznia w szkole. Ogólnokształcąca Szkołę Muzyczną II st. ukończyła w 2005 roku, po czym podjęła jednolite studia magisterskie na Wydziale Instrumentalnym w Akademii Muzycznej im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi, w klasie altówki dr hab. Róży Wilczak-Płaziuk. Po uzyskaniu tytułu magistra w 2010 roku, rozpoczęła studia doktoranckie w macierzystej uczelni pod kierunkiem dr hab. Róży Wilczak-Płaziuk. W dołączonej dokumentacji mgr Anna Barańska wykazuje 17 koncertów solowych do których zalicza recitale dyplomowe, koncert dyplomantów, audycje klasowe, występy w ramach udziału w Międzynarodowych Kursach Muzycznych im. Zenona Brzewskiego w Łańcucie, gdzie doskonaliła swoje umiejętności pod kierunkiem prof. Ireny Albrecht. Część z wymienionych przez doktorantkę audycji sięga czasów jej nauki w szkole II stopnia. Najbardziej znaczącym wydarzeniem jest koncert w łomżyńskiej Filharmonii Kameralnej im. Witolda Lutosławskiego, gdzie altowiolistka wykonała wraz z Dorotą Sroczyńską solową partię w IV Koncercie Brandenburskim B-dur BWV 1051. Wśród 7 koncertów kameralnych znajdują się występy m.in. podczas II Letniego Festiwalu Muzycznego w Kutnie, sesji naukowych w Akademii Muzycznej w Łodzi („Kameralistyka smyczkowa w twórczości W.A. Mozarta i L. van Beethovena”, „Od duetu do oktetu”) oraz sesji Musica Moderna. W 2009 roku Anna Barańska nawiązała współpracę z Filharmonią Kameralną im. Witolda Lutosławskiego w Łomży. Z zespołem tym, jak również z orkiestrą kameralną Polish

Camerata, wykazuje 103 koncerty jako muzyk orkiestrowy oraz udział w nagraniu czterech płyt CD. Doktorantka uczestniczyła także w konkursach, do których zalicza ogólnopolskie przesłuchania klas skrzypiec i altówki szkół II stopnia, jak też konkurs na wykonanie sonaty solo dla instrumentów muzycznych w Akademii Muzycznej im. Kiejstuta i Grażyny Bacewiczów w Łodzi, XVI Międzynarodowy Konkurs Muzyki Kameralnej im. Kiejstuta Bacewicza w Łodzi oraz XV Konkurs im. Johanna Brahmsa w Portschach. Brała udział w kursach i warsztatach; kursie orkiestrowym „Junge Philharmonie Thuringen” w Weimarze, młodzieżowych warsztatach muzycznych w Szczecinie a także w wspomnianych już wcześniej Międzynarodowych Kursach Muzycznych im. Zenona Brzewskiego w Łąncucie. Mgr Anna Barańska ma na swoim koncie również dwa epizody o charakterze pedagogicznym: jako członek jury podczas IV Szkolnego Konkursu Smyczkowego „Młody Wirtuoz” organizowanego przez Państwową Szkołę Muzyczną I i II stopnia w Ostrołęce (2012) oraz wykładowca w I Międzynarodowych Warsztatach Orkiestry Kameralnej w Szczecinie (2011).

Ocena pracy doktorskiej

Praca doktorska mgr Anny Barańskiej „Elementy emocjonalności i liryki w muzyce rosyjskiej XIX i XX wieku ukazane przez pryzmat interpretacji wybranych utworów na altówkę” składa się z dzieła artystycznego zapisanego na nośniku elektronicznym obejmującego pozycje:

- 1.) Michał Glinka - Sonata na altówkę i fortepian-d-moll
- 2.) Sergiusz Prokofiew - Wybrane utwory z baletu „Romeo i Julia” w opracowaniu Wadima Borisowskiego
 - Wstęp
 - Ulica budzi się
 - Młoda Julia
 - Przybycie gości
 - Taniec rycerzy
 - Merkucjo
 - Scena balkonowa
- 3.) Dymitr Szostakowicz - Sonata na altówkę i fortepian op.147 oraz rozprawy doktorskiej, stanowiącej opis dzieła.

Autorka we wstępie rozprawy deklaruje „podjęcie próby ujęcia zagadnienia emocjonalności, jako pierwiastka umożliwiającego przeżywanie i wyrażanie emocji oraz liryzmu jako uczuciowości i nastrojowości, rozpatrywanych w kontekście diachronicznej dzieła muzycznego oraz jako podłoże do wykreowania adekwatnej, spójnej a zarazem pełnej ekspresji interpretacji dzieła muzycznego”. Zwiastuje to poruszanie się wokół tak delikatnej materii jakimi są wszelkie odczucia towarzyszące kreacji artystycznej, a zarazem zapowiada pewien element niewymierności w odniesieniu tych ulotnych stanów do konkretnej interpretacji. O ile wolumen emocji samego wykonawcy niejednoznacznie poddaje się ocenie, o tyle narzędzia którymi się on posługuje, jako stanowiące nośnik przekazania takowych, pewnej weryfikacji mogą już podlegać. W też tym kontekście odniosę się do utworów zarejestrowanych na CD.

Poziom realizacji dzieła artystycznego w większości można określić jako dobry. Mgr Anna Barańska dysponuje przyjemnym dźwiękiem, w zasadzie poprawną intonacją we fragmentach lirycznych. Nagrania ukazują altowiolistkę właśnie o raczej lirycznym usposobieniu i stonowanym temperamencie. Na bardziej entuzjastyczną ocenę nie pozwalają m.in. zastrzeżenia co do doboru artykulacji w niektórych fragmentach, usterki intonacyjne w sekwencjach dwudźwiękowych, niekiedy nadmierna powściągliwość w zastosowaniu

środków wyrazowych, zapewne wbrew założeniom samej doktorantki – co można wywnioskować zapoznając z bardzo emocjonalnym opisem wykonywanych utworów. Pierwszym utworem na płycie jest Sonata d-moll M. Glinki. Początek sonaty zapowiada się obiecująco, po czym wrażenie to słabnie w pierwszym *poco piu mosso*, gdzie przydałaby się artykulacja bardziej nawiązująca do charakteru partii fortepianu realizowanej przez Joannę Morycińskiej, a skłaniającej się – nie bez uzasadnienia – w stronę stylu brillant (wszak do świadomości kompozytora a zarazem pianisty, miały sposobność przeniknąć cechy tego nurtu, czy to za sprawą podróży po Europie czy też występów w Rosji jednego z głównych jego przedstawicieli, J.N. Hummla). W kolejnych fragmentach tej części nie brakuje przyjemnie brzmiących fraz, choć ich narracja prowadzona jest z zastosowaniem raczej umiarkowanego wolumenu dynamiki i agogiki. Początek drugiej części sonaty jest w moim odczuciu realizowany jest zbyt pośpiesznie przez obie wykonawczynie i nie tyle chodzi tu o dobór tempa wyjściowego, co o wykorzystanie go w pełni, zwłaszcza w partii altówki, której przydałoby się większe nasycenie wyrazową treścią, a w dalszej narracji także agogiczny rozwój. Szkoda również, że w partii altówki pojawiają się akcenty na końcu frazy, także tam gdzie kompozytor sugeruje akcentację odwrotną. Pomimo tych uwag, wykonanie to w przewadze pozostawia pozytywne wrażenie.

Następna pozycja na płycie to wybrane utwory z baletu „Romeo i Julia” S. Prokofiewa w opracowaniu W. Borisowskiego. Poziom tego wykonania jest zróżnicowany, w wielu fragmentach ukazuje altowiolistkę obdarzoną wrażliwością i wyobraźnią, ale też nie sposób nie dostrzec mankamentów. W opisie dzieła omawiając utwór „Młoda Julia” doktorantka z dużym wdziękiem kreśli sylwetkę bohaterki, wykonanie jednak pozostaje niejako w opozycji do zamiarów za sprawą zbyt ciężkiej artykulacji w skrajnych fragmentach. Frazy fragmentu środkowego na szczęście pozostawiają dobre wrażenie, czego już nie można powiedzieć o następnym utworze „Przybycie gości”, gdzie ujawniają się pewne kłopoty altowiolistki z intonacją, zwłaszcza w realizacji partii dwudźwiękowych. Jest to dla mnie najmniej satysfakcjonująca pozycja na płycie, choć podobne uwagi mam również do „Tańca rycerzy”. Zauważyłem w tym wykonaniu tendencje doktorantki do wyboru zbyt ociężałych temp, co przynajmniej w wyżej omawianych fragmentach utrudniło narrację oraz poskutkowało wyeksponowaniem usterek.

Trzecim utworem zapisanym na płycie jest Sonata D. Szostakowicza op. 147. To wyjątkowy utwór zaznaczający się głęboko w świadomości wykonawców. Altowiolista który kiedykolwiek podjął się realizacji tego dzieła nosi w swej wyobraźni niejako jego absolut. Starając się nie konfrontować zbyttnio mojej własnej wizji z wykonaniem doktorantki, odbieram tę interpretację jako rzetelną. Nie mogę oprzeć się wrażeniu, że mgr. Anna Barańska starała się przede wszystkim odtworzyć wiernie tekst, obawiając się przekroczenia jakiejś granicy w zakresie agogiki i środków wyrazu. Oczywiście jest wiele fragmentów gdzie doktorantka imponuje pięknym dźwiękiem, ale pojawiły się też niedostatki intonacyjne i brzmieniowe w głównie w partiach dwudźwiękowych i akordach. Czasami nie bardzo zgadzam się ze sposobem przeprowadzenia narracji, zwłaszcza w cz. III w kadencji (od taktu 84), gdzie szczególnie zabrakło wyrazowej głębi. Artysta przygotowujący się do interpretacji sonaty Szostakowicza, musi się zmierzyć ze świadomością dotknięcia ostatniego utworu wielkiego kompozytora, pokłonić niejako przed muzycznym testamentem twórcy. Respekt wobec dzieła powstałego w ostatnich dniach życia kompozytora, może powodować swego rodzaju onieśmienie w stworzeniu własnej nieskrępowanej kreacji artystycznej jaka być może powstałaby, gdyby Anna Barańska przed zrealizowaniem nagrania dotarła do wspomnień pierwszego wykonawcy Sonaty, Fiodora Drużynina („Stronice życia i twórczości” Moskwa 2001; strona 90), gdzie ten wspaniały altowiolista przywołuje takie słowa Szostakowicza: „...Pewnie chciałby pan znać program..... „...pierwsza część – nowela, druga-scherzo, finał-adagio pamięci Beethovena, ale niech pana to nie wprawia w

zakłopotanie, to: muzyka jasna...jasna". Drużynin pisze dalej „oczywiście Dmitrij Dmitrijewicz chciał podkreślić, że nie jest to muzyka pogrzebowa ani marsz żałobny czy cokolwiek podobnego...” (tłum. własne). Tekst ten autorka umieszcza w drugiej, poprawionej wersji swej pracy na str. 144. W trakcie realizacji nagrania a także tworzenia opisu dzieła, nie miała do niego dostępu.

Zapoznając się z rozprawą doktorską mgr Anny Barańskiej, można dostrzec znaczną łatwość autorki w zakresie posługiwaniu się słowem i choć część pracy ma charakter kompilacyjny, to informacje zaczerpnięte z odnośnych źródeł (bogatej bibliografii także obcojęzycznej) zostały uformowane w zręczną narrację.

W rozdziałach bezpośrednio dotyczących podmiotu badań, doktorantka zajmuje się analizą utworów zapisanych na płycie, w aspekcie ich emocjonalności i liryzmu, przedstawia szkice biograficzne kompozytorów - M. Glinki, S. Prokofiewa, D. Szostakowicza, a także twórcy adaptacji na altówkę baletu „Romeo i Julia” W. Borisowskiego. Jest to rodzaj analizy hermeneutycznej, we fragmentach noszącej cechy epickiej narracji. Przeprowadzając analizę Sonaty Michała Glinki, oprócz omówienia aspektów emocjonalności i liryzmu, doktorantka bardzo ogólnie dotyka wybranych zagadnień wykonawczych, przy czym czyni to jedynie w tym utworze. Umieszczone w tym miejscu wskazówki dla potencjalnego wykonawcy są zapewne przydatne, ale też i oczywiste dla zaawansowanego altowiolisty. Być może bardziej zasadne byłoby zajęcie się kwestiami wykonawczymi w dwóch kolejnych pozycjach w zakresie np. artykulacji, gry akordowej, frazy w dwudźwiękach, co mogłoby przynieść korzyść także samej autorce. Wybrany obszar badań nie zakłada jednak podjęcia analizy materiału w tym kontekście, więc nie traktuję tego jako uchybienie a jedynie odnotowuję jako swego rodzaju niekonsekwencję.

Rozprawa doktorska mgr. Anny Barańskiej została na wniosek recenzentek skorygowana i uzupełniona przez autorkę. Obecny jej kształt, wraz z dziełem artystycznym, mimo krytycznych uwag w odniesieniu do samego dzieła, pozwala mi przychylnie odnieść się do całości pracy.

Konkluzja

Praca doktorska mgr Anny Barańskiej „Elementy emocjonalności i liryki w muzyce rosyjskiej XIX i XX wieku ukazane przez pryzmat interpretacji wybranych utworów na altówkę” w oryginalny sposób odnosi się do wyznaczonego obszaru badań, nie odnajduję innych publikacji dotyczących podjętego przez doktorantkę zagadnienia, zatem należy uznać, że praca nosi znamiona nowatorskiej. Doktorantka wykazała się ogólną wiedzą teoretyczną i merytoryczną oraz rozwiązała założone zagadnienie artystyczne i tym samym spełniła wymagania Ustawy. Pracę doktorską mgr, Anny Barańskiej „Elementy emocjonalności i liryki w muzyce rosyjskiej XIX i XX wieku ukazane przez pryzmat wybranych utworów na altówkę” przyjmuję.